

DIALOG

PETRE BOKOR:

EXTRAORDINARA

PRESIUNE A ACTUALITĂȚII

Să le reamintim mai întâi cititorilor câteva date din fișa ta de creație, înaintea plecării din țară.

■ Am terminat Institutul în 1970 - secția regie-film, fiind coleg de generație cu Tatos (care era la regie teatru), cu Pița și Veroiu, care erau în același grup cu mine. Chiar în 1970, Tatos și cu mine am fost distinși cu premiul de regie al revistei "Teatrul". Eu, pentru *Cavalerul tristel figurii*, în adaptarea și regia mea, la Teatrul TV. Fusesem, înainte, unul dintre coautorii filmului *Apa, ca un bivol negru*, film distins la rîndu-i cu *opera prima* de către ACIN.

Începînd, deci, din 1970, activitatea mea s-a desfășurat pe trei-patru planuri. Cel mai sărac a fost pînă la urmă cel cinematografic, pentru că mi-am petrecut ani și ani de zile scriind decupaje și făcînd propuneri, dintre care a reușit să se înfăptuiască un singur film, însă ciuntit din cale afară, cel realizat după schițele lui Valentin Silvestru, cu titlul *Tulă de Veneția*. Am lucrat constant la televiziune, în special Teatrul T.V., am lucrat prin câteva teatre din provincie și din București, am tradus treisprezece cărți din limba maghiară și am publicat eu însumi șapte volume de schițe quasi umoristice.

Înainte de a pleca am predat manuscrisul *Carte despre Toma Caragiu*, lăsîndu-l în grija d-nei Matilda Marioțeanu-Caragiu și a d-lui Valentin Silvestru, cărora le sînt foarte recunoscător că au izbutit să facă să apară această carte, unul din rarele volume fără autor.

Mi-am depus actele de plecare după cutremurul din '77, care m-a afectat foarte mult și de la care Dumnezeu a vrut să mă salveze, pe mine și pe familia mea. Am plecat în partea franceză a Canadei, în Québec, în 1978. Am ajuns în Montreal, atras mai ales de faptul că tot românul crede că vorbește franțuzește, numai că franceza "de aici" nu se potrivește cu cea "de acolo". Am început să lucrez mai întâi la o televiziune particulară, unde făceam filme publicitare, clipuri; apoi am început să predau teatru la un colegiu și să încerc să investighez lumea teatrului din America de Nord. După un an am fost numit director artistic al teatrului francez din Edmonton și profesor de artă dramatică la Universitatea Alberta, reușind performanța de a avea două servicii timp de 10 ani.

Partea de performanță a "afacerii" constă mai ales în faptul că, de obicei, un teatru are un director administrativ și unul artistic, ori eu, din cauza condițiilor financiare, a trebuit să fac ambele treburi, într-un teatru în care am pus an de an între 5 și 7 spectacole.

Era o trupă profesionistă?

■ Semiprofesionistă. La ei "profesionist" nu e cine a făcut studiile respective, ci acela care e plătit în întregime pentru

ce face. Uneori plăteam numai protagoniștii, cînd n-aveam încotro îl plăteam prost pe toți, dar cum se cade nu i-am plătit pe toți niciodată.

Cam în cît timp puneai un spectacol?

■ 6 săptămîni. O singură dată mi-am permis să pun un Shakespeare, în 8 săptămîni, dar "mi-au dat peste degete": am ieșit în pierdere și n-am reușit să-mi recuperez banii. Principiul de lucru e foarte simplu și contabillesc: pentru un minut de spectacol se pune o oră de muncă, de repetiții. Deci, la un spectacol de 2 ore, ai 120 de ore de repetiții, iar oamenii fiind foarte ocupați vor să le condensezi în cît mai puține zile.

Am putea aminti cîțiva autori sau cîteva titluri pe care le consideri reprezentative?

■ Printre momentele de vîrf ale celor 10 ani petrecuți la conducerea teatrului din Edmonton ar trebui să amintesc bucuria de a fi reușit să-i invit și să-i am colaboratori pe compozitorul Adrian Enescu, pe pictorul-scenograf Sever Frențiu, pe coregraful Victor Vase. În 12 ani, am făcut în total 97 de spectacole, monștrind piese de Molière, Ionesco, Calderon, Cehov, Dürrenmatt, Machiavelli, Shakespeare, Arrabal, Havel, Dale Wasserman, precum și foarte mulți autori canadieni și francezi contemporani.

După 10 ani de teatru, care au însemnat și numeroase turnee în Europa și America de Nord, participări la festivaluri internaționale etc, cea mai mare șansă a mea a fost aceea de a intra în "filiera" membrilor de juriu, ceea ce mi-a dat posibilitatea de a vedea foarte mult teatru, din toată lumea și de foarte bună calitate. În bilanțul timpului meu, ajunsesem însă să dedic administrației teatrului peste 80%, rămînîndu-mi pentru sala de repetiții sub 20%. E momentul cînd mi-am dat demisia de la conducerea teatrului, rămînînd profesor la Universitate și regizor cu contract.

Locuind în Alberta am reușit în acești 10 ani să învăț engleza suficient de bine ca să pot colabora și cu teatre engleze. Acum doi ani, în '89 deci, mi s-a oferit un contract de 2 ani de către Universitatea națională australiană pentru a organiza, la Canberra, un departament de teatru. Am acceptat cu entuziasm această "provocare", contractul se va termina în iunie '91 și am satisfacția de a fi făcut din acest departament de teatru unul dintre cele mai interesante și mai solicitate departamente ale Facultății de arte din Universitatea națională australiană.

La Canberra am înființat un teatru particular, Teatrul Studio, fără nici un fel de subvenții. Fiecare pune munca și o parte din banii de care avem nevoie în timpul producției, urmînd ca în cazul fericit în care spectacolul are succes să ne împărțim profiturile. Cu acest grup am făcut 5 producții și sînt în lucru cu următoarele 3, pînă la data terminării contractului și a reîntoarcerii mele în Canada.

Australia nu te-a convins să devii... australian?

■ Experiența din Australia a fost realmente fascinantă, dar există și alte motive, inclusiv de ordin familial, care mă determină să revin în Canada.

Și despre teatrul australian ce ne poți spune?

■ Teatrul australian umblă încă în pantofi de copii. Ca nivel, se află cam prin anii '50 și seamănă încă mult cu teatrul de amatori. Stau în schimb foarte bine cu muzica și baletul. Nu

au însă o literatură dramatică viabilă, pe acest teren manifestându-se doar un firzlu ecou al teatrului englez tradițional. Australianul de rînd mai degrabă dă banii pentru un șarpe boa sau pentru salvarea unor copaci, decît pentru un spectacol de teatru.

Înțeleg că pe de o parte legi starea teatrului de nivelul de civilizație, iar pe de alta de starea literaturii dramatice.

■ Care, din păcate, în Australia este ca și inexistentă. N-aș putea da un titlu de piesă australiană care să poată fi montată în altă parte.

Ce-ai remarcat, în mod special, în spectacolele românești pe care le-ai văzut în București în aceste zile?

■ O extraordinară presiune a actualității care obligă teatrul să fie și el, permanent, în actualitate. Să dau doar două exemple. Spectacolul cu *Opera rînjelui* de la Teatrul "Odeon" încearcă să dea sens românesc unei povești străine. Pe de o parte se încearcă deci atragerea publicului la Darlo Fo, dar pe de altă parte spectatorii văd și înțeleg tot ceea ce îi doare pe el, aici. Am văzut și *Cine are nevoie de teatru?*, la Național, unde - în mod surprinzător - publicul reacționează la acele replici care aveau valoare și percutanță numai acum, aici, împrumutîndu-le conotații la care poate că autoarea nici nu se gîndise. Piesa devine, deci, de o actualitate extraordinară, prin încărcarea ei cu semnificațiile pe care i le dă publicul, ceea ce demonstrează, de fapt, o foame pentru piesele de actualitate, scrise acum și aici, de cel al locului, de martori.

Cum găsești teatrul românesc după 12 ani de absență?

■ Independent de calitatea diferită a spectacolelor, ele mi-au întărit convingerea că avem niște actori absolut excepționali, cu un înalt nivel de pregătire profesională, lucru pe care l-am spus de altfel în toate interviurile pe care le-am dat, regretînd că n-am să mai am bucuria de a lucra cu asemenea actori niciodată.

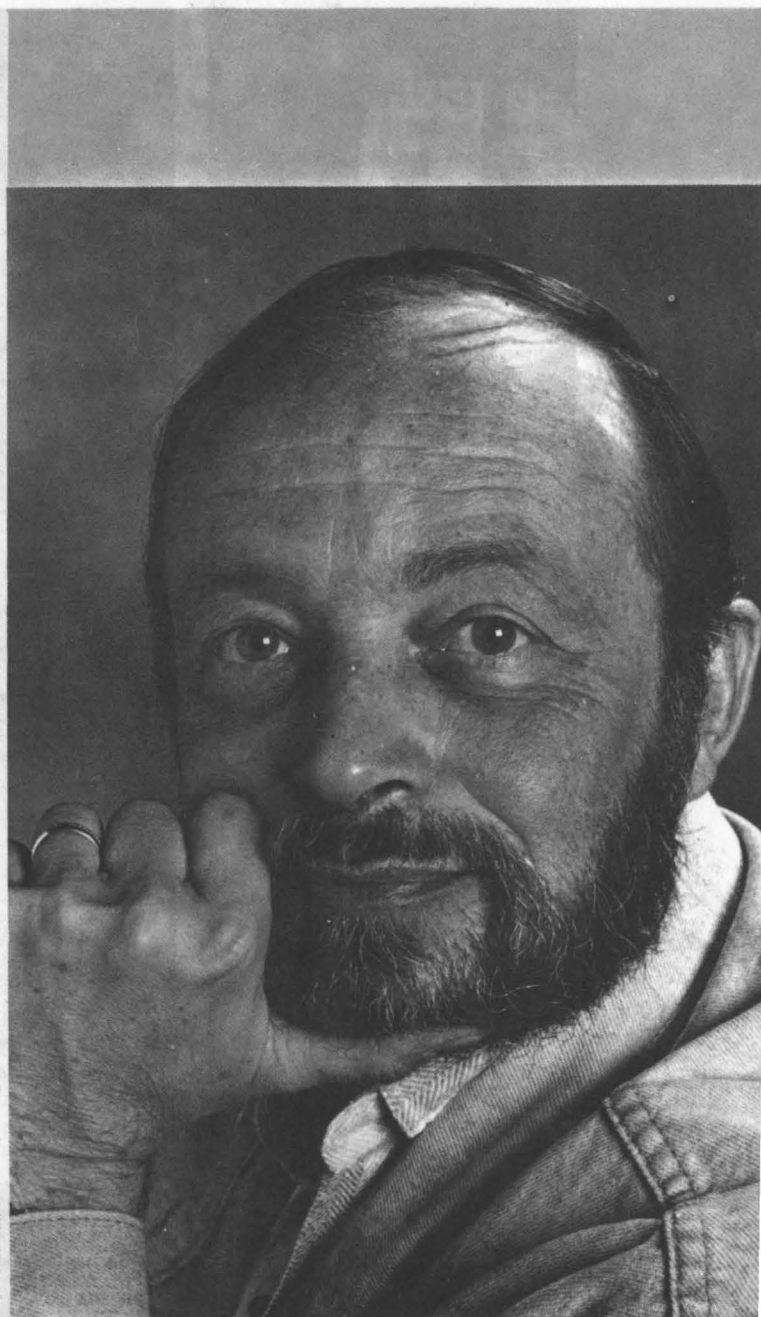
Dar ți-ai dori să mai ai această bucurie?

■ Firește. Numai că punctul meu de vedere este că teatrul de aici trebuie să-l facă în primul rînd oamenii de aici, nu cei care au plecat și care pot aduce cu ei experiențe interesante, dar care nu aparțin de fapt României. E foarte bine că a fost invitat Andrei Șerban, care a reușit să repună Teatrul Național pe soclul care i se cuvenea, dar acesta e un caz singular.

Știi că se spune: dacă aș fi eu președintele țării... sau primul ministru... sau ministrul culturii... Ei bine, dacă aș fi eu un factor de decizie al vieții teatrale, în loc să-l invit pe Bokor, din Canada, să pună în scenă în România, l-aș trimite - cu banii respectivi - pe unul dintre studenții anului IV de la regie teatru să meargă în Canada, cu o bursă de studii, urmînd ca el, îmbogățit cu cele văzute acolo, și simțind cu mult mai profund și mai bine decît Bokor pulsul locului, să pună apoi spectacolele de aici. Aș vrea să înființez eu însumi o astfel de bursă în Canada, destinată regizorilor români, și sper ca lucrul acesta să se poată în viitorul apropiat.

Ce te-a nemulțumit?

■ Starea drumurilor. Și la propriu și la figurat. Efortul general mi se pare neconjugat și haotic. Mi-e greu să văd în acest

moment încotro doresc să o apuce oamenii, care sînt țelurile, ce anume se dorește și care e ținta. Interesează teatrul particular, sau teatrul de artă? E, desigur, un moment de tranziție, dar energiile trag în toate direcțiile, fără a-și găsi făgașul optim. Nu mă hazardez să pun un diagnostic. E o simplă impresie. Ceea ce este cert e că trăiți zile captivante.

Și pe cînd din nou în România?

■ Pe cînd.

Convorbire consemnată de VICTOR PARHON